

Ratō se
cunda,

tio vel retributio. et in q̄ est capacitas pre
mij vel punitiōis. **I**tem etiā q̄ meritū pos
set eē ppetuū. et etiā culpa ppetua. qz rādiu
aliqd durat: q̄s diu nō ē destructū. sed nul
la res destruit nisi p suū contrariū. q̄ meritū
nō pōt destrui nisi p culpā. nec culpa ni
si p meritū. **S**i q̄ meritū postulat pmiū.
et qz nō destruit nisi p culpā ei⁹ contrariū.
sequit̄ qz q̄s diu nō ē culpa: manet meritū
et pmiū. et qm̄ meritū suscipit premium:
tūc pficit. qz vnū complet et pficit aliud.
Et sic sequit̄ qz meritū hoīs in q̄s tū hō ē:
est ppetuū q̄s tū est de se. nec pōt destrui ni
si p culpā. sed culpa nō pōt esse q̄s diu me
ritū est. tū meritū sp̄ est dū ē diu necruz cū
premium. qz vbi pmiū est: nulla pōt esse cul
pa. q̄ adhuc sequit̄ qz pmiū est ppetuū. et
p p̄ns libez arbitriū in q̄ est meritū. **S**i/
militer qz culpa nō pōt destrui nisi p meri
tū qz pena seu punitio nō destruit culpā
nec delet. imo eaz cōplet et pficit. qz pena
ei debet. et h̄ est suū cōplemētū. id̄ dūz cul
pa recipit suā penā: nō destruitur. sed imo
manet. et est p̄iūcta cū pena sicut materia
cū sua forma et suo cōplemēto. **D**are enī
debitā penā nō est destruere culpā. qz cul
pa et punitio p̄cordant. qz vnū nō pōt de
struere aliud. **C**ulpa enī nō delet nisi pve
niā. et veniā nō debet nisi merenti et peten
ti eā. et nullus meret veniā nisi a culpa ha
beat absolutionē. et semp̄ imputat̄ donec
p̄ contrariū expellat̄. s. sicut generata est cul
pa volendo: ac sic volūtariē intravit et li
bere cū cōplacētia. ita nolēdo: displicēdo
libere ac volūtariē expellat̄: et etiā odio
habeat: et tūc veniā merebit̄. **A**lter semp̄
manebit culpa et imputabit̄. et id̄ pōt esse
ppetua. et maxime. qz nō pōt post mortē
delet̄. et p̄ns libez arbitriū est ppetuū.

Tertia
ratio.

Item punitio manet q̄s diu culpa ma
net. qz punitio nō destruit culpā. sed pu
nitio nō pōt esse sine illo q̄ punit̄. q̄ si pu
nitio pōt esse ppetua: libez arbitriū pōt
esse ppetuū qd̄ punit̄. **S**icut enī sequela
infirmittatis manet q̄s diu ipa infirmitas
manet. et infirmitas manet: q̄s diu ei⁹ cau
sa manet. ita punitio et pena: que ē dolor
ac seq̄la culpe: manebit q̄s diu culpa ma
nebit. **S**ilē est de merito et premio. qz tā
diu manebit pmiū: q̄s diu manebit meri

tum. sed meritū pōt semp̄ manere. qz non
destruit nisi p culpā. **S**ed si pmiū semp̄
manet: semp̄ etiā manebit ille q̄ pmiat̄. qz
pmiū esse nō pōt sine pmiato. sed h̄ est libe
rū arbitriū. ergo libez arbitriū pōt semp̄
manere: et semp̄ manet: et est ppetuū. et na
tura sua est talis. **O**rdo q̄ est: qz libez ar
bitriū vel bene opat̄: vel male. vel est ocio
sum. **E**t exinde sequit̄ pmiū et meritū: cul
pa et punitio. **E**t sic necesse est libez arbi
trii in eternū manere pmiatū vel punitū.
et esse in p̄mio vel in pena. **N**ec ē dare aliā
viā mediā p quā posset ambulare vel fuge
re. **E**cce igit̄ q̄liter hō in q̄ntū hō est. ex
parte liberi arbitriū ostendit̄ clarissime eē
immortal̄ et ppetuū. et p p̄ns intellect⁹ et
voluntas sunt immortales: q̄ ipm̄ libez ar
bitriū p̄stitunt. et p̄ns aia hoīs est im
mortalis et ppetua: et vivens mortuo cor
pore. **T**ractare aut̄ de forma et qualita
te p̄mioz et penaz: et de forma iudicandi
in specialis: nō est p̄sentis intentiōis: s; suf
ficit generalr ostendisse ea q̄dicta sunt de
hoie et de deo. **O**stensum est etiā q̄liter cō
parando hoīem ad alias res p differenti
am liberi arbitriū: nascit̄ vera et magna co
gnitio de homie et de opib; eius: que du
cit nos in cognitionē dei infallibilē et pro
pinquā. **E**t in ista differētia generali libe
ri arbitriū: fundat̄ cognitio de hoie in q̄n
tum hō est in generali. **O**ptimū est q̄ se ex
ercitare in ista cōparatiōe p differentiā
generalem. **D**e cōparatiōe hoīs
ad omēs res triū graduum inferiorz: pe
nes differentiā specialē et modū differen
di singularē: nulli rei inferiori cōicātū. et ē
ultima et final̄ cōparatio in q̄ cōpletur scien
tia homis.

Titulus. xcij.

Ostēqz visum
est de cōparatiōe hoīs ad alias
res p differentiā et modū dif
ferendi generalē: q̄ erat p̄ ipsi⁹ cōparatio
nis. ex q̄ cōparatiōe ort⁹ est magnus fru
ctus. nūc restat p̄siderare scđam p̄tē ist⁹
p̄sideratiōis: q̄ est de cōparatiōe hoīs ad
alias res: penes differentiā et modū diffe
rendi specialē. **E**t ista est final̄ et vltia cō
paratio de q̄ extrahit̄ vltim⁹ fruct⁹ et fina
lis: et totū cōplemētū hoīs. et sic erit com

Cōdu /
dit li. ar.
bi. eē im
mortale

Genera lio dicitur de boie noticia. **P**rima enim dicitur per modum differendi sicut generaliter et compositio: et sicut per habere. et iste modus pervenit omnibus rebus et omnibus gradibus. quod quilibet gradus differt ab alio. quod habet aliquam dignitatem super alium: et infra alium gradum. **S**icut una res differt ab alia. quod habet aliquam naturam. aliquam perfectionem quam non habet alia. **E**t talis modus differendi non solum pervenit homini sed omnibus. **S**icut enim homo habet dignitatem super res alias inferiores. sicut autem animalia habent dignitatem maiorem quam arbores. et arbores quam lapides. et aurum quam argentum. et ignis quam aquam. et sol quam lunam. et luna quam stellam. **S**ed est unus alius modus differendi specialiter. qui solum pervenit homini. per quem modum specialiter homo differt ab omnibus. **E**t iste modus non est per habere: sed per cognoscere se habere. **D**eus enim res inferiores homine habent suas dignitates: ac suas naturas et perfectiones a suo conditore. et una plus quam alia. et est nobilior alia. sicut tamen quibus habeant: tamen non cognoscunt se habere. nec possunt cognoscere se habere quod habent. nec ad est illud quod habent. nec quantum valet. nec cognoscunt se esse in illo gradu in quo sunt. **Q**uia autem animalia bruta non cognoscunt quantum ipsa acceperunt ultra arbores de dignitate. nec arbores cognoscunt quantum tamen ipsae acceperunt per de dignitate et nobilitate quam lapides et elementa. et sic de omnibus. sed solus homo habet specialiter. et accepit de suo conditore: quod non solum habet excellentiam et dignitatem super omnia animalia. imo accepit illud cuius quod potest cognoscere se habere tale dignitatem. **H**omo ergo non solum plus et maiorem dignitatem habet. sed etiam cognoscit se habere et accepisse plus et maiorem dignitatem quam alie creature. **E**t sic habet plus: et cognoscit plus se habere. et etiam cognoscit quod alie res non cognoscunt se habere id quod habent. et cognoscit quod ipse solus est qui cognoscit: et suam excellentiam et aliarum rerum. **A**ccipit etiam solus quod potest iudicare et discernere inter meliores res ac peiores: nobiliores ac viliores. **Q**ui in ista dicitur et modo differendi continentur quibus gradus ad invicem ordinati.

Titulus. xciiij.

Ut autem dicta differentia hominis ad alias res magis clare videatur. com-

siderabimus quibus gradus ordinatis: qui inter se continentur in predicto modo differendi: vel sunt colligati cum eo. **P**rimus gradus est. scilicet habere aliquam perfectionem: vel habere esse vel vivere etc. **S**ecundus est cognoscere se habere: et cognoscere etiam quod alia habent. **T**ertius gradus est cognoscere: quod a seipso non habet hoc quod habet. sed ab alio habet et accepit hoc quod habet: et quod alie res non habent a seipsis: nec ab ipso quod habent. **Q**uartus gradus est posse querere et invenire et cognoscere illum a quo accepit hoc quod habet. et a quo alie res acceperunt hoc quod habent. **Q**uintus gradus est posse tenere illum a quo accepit: dum invenit est. et regitari illi indefinenter: et posse habitare cum eo in se parabiliter. **P**rimus gradus habet omnia que sunt. scilicet habere. quod quilibet res deus habet: et quod habet. scilicet suam naturam: suam perfectionem et suam proprietatem. **A**lios autem quatuor gradus solus homo habet in mundo. scilicet cognoscere se habere: et cognoscere se accepisse ab alio et non a seipso. et posse querere et invenire illum a quo habet. et ipsum cognoscere et inventum posse tenere: et illi regitari.

Qui solus homo habet gaudere de his que habet: et alie res non.

Titulus. xcij.

Quid autem valet: et quid potest alicui rei habere aliquam nobilitatem sive excellentiam et nobilitatem naturam: et non cognoscere se habere. **Q**uid potest thesaurum habere infinitum: et nescire nec cognoscere se habere. **Q**uale gaudium vel leticia habet in deo. **T**erre nullum. et est quasi non haberet. **H**oc autem est in omnibus que sunt infra hominem. **Q**ue gloria: quale gaudium est aque: quod est nobilior terra. et igni quod est nobilior aqua. et soli quod est nobilior alijs corporibus celestibus. et rose quod est pulcherrimum florum. et auro quod est preciosius metallorum. et arboribus que sunt nobiliores quam elementa. et animalibus que sunt nobiliores quam arbores. **T**erre nullum gaudium: nulla leticia sive gloria est eis de hoc. **E**t huius causa est. quod ipsa non cognoscunt se habere talem naturam pulchram: nec talem dignitatem. nec cognoscunt quod alia inferiora sunt minus digna. **E**rgo gaudium oritur ex hoc: quod aliqua res scit se habere id quod habet: et non ex hoc quod habet. **Q**uid enim

Homo gaudet ex hoc quod scit se habere quod habet.

ere. qz non
ipmii temp
d omia qz
ad b est libe
na pte temp
ppmii na
qz libez ar
e. vt chaco
merimol
libez ar
i vt puni
e dare alia
lare vt fuge
m b est. ex
larissime et
intellectu et
m libez ar
bois est imo
motuo cor
a: qualita
i iudicandi
tiois: s; iuf
ra sunt de
i qz lico
fferenti/
nagna co
a: que du
bile: pzo
nerali libe
boie in qn/
u est qz se ex
fferenti am
atioe boie
inferior: p
adu differ
i coicant. et e
pplent. scim
a. c. c. iij.

Um
is ad alias
modu dif/
? copatio/
nagnus fru
am gre ist?
e homis ad
modu diffe/
l' r vicia co/
fruct: r fru
e sic etia con

proficeret homini habere tantam dignitatem super omnes creaturas: et habere excellentiam liberi arbitrii: et non scire se habere. Quale gaudium seu gloria esset? Ecce iam hic incipit gaudium et gloria et bonum. quod ipse cognoscit se habere. Sed adhuc non sufficit cognoscere se accepisse ab alio. et quia seipso non habet: nisi possit querere et inuenire illum a quo habet. Nec adhuc sufficit illum inuenire: nisi sciat et poterit illum tenere et sibi debite regratiari. **I**sta autem omnia homo solus in universo habet: solus homo accipit: et nulla alia res inferior. Homo ergo habet et cognoscit se habere: et etiam potest tenere illum a quo accipit: et potest illi regratiari. Ecce igitur quater ista omnia sunt ordinata ad inuicem. et unum non valet sine alio. et quater homo habet omnia et pro se et pro alijs ut dictum est. **E**t propter hoc sequitur quod solus homo potest gaudere de his que habet. et hoc in quantum potest. et alie res non possunt gaudere de his que habent in quantum habent. quia eis deficiunt quatuor gradus ex quibus nascitur gaudium: et leticia sequitur.

Quia ista dicitur hominis ad alias res manifestat debitum de iure nature. et naturalis et vera obligatio indelibilis. quia solus homo in universo soli deo est naturaliter obligatus. et primo tam pro se quam pro omnibus creaturis.

Titulus. xvi.

Li. xvi

Quonia autem dictum est: quod habere et non cognoscere se habere: nullum gaudium generat habenti: nec est aliqua gloria: et cum conditor et creator omnium dederit omnibus creaturis inferioribus homini esse: et nobile esse: et unum plus: et alteri minus. et tamen nulli eorum dedit cum quo possit cognoscere se habere illud quod sibi datum est. quia nesciunt se habere quod habent. nec dedit eis cum quo possint cognoscere se accepisse quod habent. nec illum a quo habent: nec cum quo possint regratiari sibi. solus autem homo in universo habet et accipit: quod potest cognoscere se habere et accepisse: et cognoscere illum a quo habet: et illi regratiari. **E**t ideo querendum et investigandum est quale signum est hoc. quod significat hoc. quod arguendum est ex hoc: quod se soli homini datum est hoc et non alijs creaturis. **E**t verissime dicere possumus. hoc signum verissimum et argumentum

infallibile: quod ipse conditor omnium deus: non fecit creaturas inferiores propter seipsum nec propter bonum earum: sed omnes fecit et ordinavit propter hominem et propter bonum hominis. et propter eius utilitatem. vel propter fructum. vel propter necessitatem. vel propter solatium et gaudium hominis. vel propter doctrinam. et quod quicquid deus dedit creaturis: dedit eis propter hominem. et quicquid habet et acceperunt creature inferiores a creatore. totum habent et acceperunt propter hominem: et non propter seipsum. **Q**uid eis proficit eis quod habent: quia nesciunt se habere. **E**t exinde patet: quod omnes creature inferiores sunt colligate cum homine. quia quod eis deficit: hoc homo habet propter seipsum. quia ipse homo potest cognoscere se habere id quod habet: quantum habet. et etiam quod habent alie creature: et quantum habent. **E**t ideo quod solus homo habet accipit: et alijs deficit. homo accipit pro omnibus. quia omnia faciunt cum ipso unum corpus: unam civitatem. et unum regnum: ubi ipse homo est caput et rex.

Cum enim omnes creature inferiores et ipse homo acceperint quicquid habent ab uno et eodem. et soli homini datum est ut possit cognoscere se ipsum. et quicquid ipse accipit et quicquid alia habent et acceperunt. et ipse solus possit cognoscere illum a quo dedit: tenet illi regratiari pro se et pro omnibus alijs.

Signum enim verissimum est: quod omnia sunt data homini: et omnia sunt unum cum homine. **E**t ideo solus homo dicitur accepisse propter se. et alie creature non dicuntur propter se accepisse: quia non pro se: sed pro homine acceperunt quod acceperunt. **Q**uia si pro seipsum accepissent: haberent cum quo cognoscerent se habere et accepisse: et possent illum cognoscere a quo acceperunt et illi regratiari sicut homo potest. **S**ic ergo tu solus homo accepisti. **A**ccipisti enim quicquid habes in teipso. et accepisti quicquid habent alie creature. quia ille nihil accepit pro seipsum. sed tu es accipiens et acceptor in universo. et solus deus est dans et donator.

Quia ergo sunt clauduntur in tribus. scilicet dato re: accipiente et dono. **S**unt ergo tria terminum. scilicet deus dans: homo accipiens: mundus et creature donum seu munus. **E**t quia ex dare et recipere et ex dando et recipiendo oritur obligatio naturalis ex parte recipientis. et omnis qui dat aliquid bonum sive donum libere: voluntarie et non ex necessitate: obligatur illi qui recipit: et hoc maxime: si ille qui recipit non potest esse sine illo dono. **Q**uia ergo solus deus dat

Quia omnia sunt creature propter hominem

Homo est rex omnium rerum

Homo tenet partem deo regnari

Solus homo accipit a deo

Homo naturaliter obligatur deo regnari pro omnibus creaturis

z solus hō recipit. z oia sunt hōi data li-
bere et voluntarie: et nō ex necessitate na-
ture. Et ex oibz his pcludit infalibilitē na-
turale debitū. ac necessaria z natural ob-
ligatio hōis ad deū creatorē oīm. z q so-
lus hō tenet naturaliter z necessario in h
mūdo deo. z q alie creature non teneant
deo de his q hnt. sed solus hō obligat deo
p oibz creaturis insimul: z p qlibet i par-
ticulari. Et sic oēs creature clamāt z testi-
ficant naturalit solū hōiem in h mōdo eē
obligatū p ipis. Et nō solū hō est obliga-
tus deo p creaturis: sed etiā p seipō: et pro
his q accepit in seipō. z hēqd hz totū ac-
cepit. Et sic deo dedit totū mūdū homi.
et etiā dedit sibi quicqd habet in seipō. et
sic dedit ipmet hōiem sibiipō. Et sic hō
est dat⁹ sibiipō. z est dat⁹ et accipiens. et
sic homo accepit seipm z accepit mūdū.
et sic ipse obligatur p seipō et pro mundo.
¶ Conclūsa est ergo et inuenta est obliga-
tio naturalis homis ad deū indelibilis:
et infallibilis et nō negabilis: sed manife-
sta et summe visibilis.

¶ Dic declarat expūnetaliter: q oia ser-
uiunt homini: z sunt ad bonū hōis.

¶ Titulus. xxvii.

Ti. xxvii
¶ **Et qz probatū**
¶ est: q oia sunt ppter hōiem. et
quicqd omnes creature accepe-
runt: totū acceperunt ppter hōiem. ideo
oportet etiā videre qualiter seruiūt homi-
ni: et qliter sunt ad bonū hōis. z vt ho-
mo magis cognoscat se obligatū esse per
experientā visibile. **¶** Nū qz hō non habet
nisi aiām et corpus. z ideo quicqd seruit
homini. vel quicqd est ad bonū hōis.
vel seruit anie vel corpi. et est ad bonum
aie vel corpi. **¶** Et pmo declarabim⁹. s. q/
liter omnia seruiūt corpori. vel ad necessi-
siratē. v. ad delectationē vel solatiū seu
adiutoriū. **¶** Nū aliq sunt creature q sunt
necessarie homi. z h qstū ad corpi: sine q
bus corpi nō pōt eē neqz pmanere. sicut
sunt quattuor elemēta z sol et multa alia.
¶ Necessē est enī hōi vti terra: aere: sole z si-
milibz. **¶** Ita enī necessitas magis videt. s.
cogitādo z imaginādo ipoz absētiā. **¶** Nā
si imaginemur terrā nō eē: quōd possem⁹

manere: **¶** Itē si aqua: si ignis: si aer: si sol
auferent a nobis. et quō possem⁹ viuere?
¶ Ergo ista sunt necessaria oīno: sine qb⁹
homo viuere nō posset. **¶** Et si nō eēt ar-
bores: neqz plante: neqz blada. quō hō io-
cunde viueret et dñi? **¶** Et si non essent aia/
lia. quō homo viueret decenter. qz aliqua
sunt sibi in cibū. aliqua in adiutoriū. aliq
ad vtrūqz. aliq ad solatiū. aliq in exēpluz
¶ Omnia gista sunt homini necessaria quo
ad corpi: z hō nō pōt carere istis. z accipit
beneficium istoz. velit nolit. z h incessan-
ter et p̄tinue. **¶** Sic gōia que sunt i mūdo
sunt p hōie. z die ac nocte laborāt p hōie
et seruiūt sibi p̄tinue. **¶** Et sic vniuersum ē
p hōie. et ppter hōiem: et ppter bonū
suū sic mirabiliter ordinatū. **¶** Et si forte
dicat hō. qz ista que seruiūt homi: etiā ser-
uiunt et bestijs et aialibus: vt inspiratio
aeris: lumē solis: aqua: terra: herbe: z alia
plura. **¶** Ad hoc rñdet q verū est. sed serui-
endo bestijs et brutis seruiūt homi. quia
bestie et aialia sunt ppter hominē: z nō p-
pter se. et ideo seruitiū quod fit ppter ho-
nē. s. animalibz: fit homini. **¶** Sine ergo il-
la que seruiunt homini. siue illa q seruiūt
seruiētibz homini necessaria sunt **¶** Ergo
omnia sunt data homini: oia obsequium
impēdūt homi. **¶** Vide igit hō istū mūdū
vniuersū. z p̄sidera si sit aliqd i eo qd tibi
nō seruiat. **¶** Omis enī natura ad h labo-
rat in obsequijs tuis: vt famule vilitatē
tue deseruiatqz tuis necessitatibz et dele-
ctamētis fm affluētiā idesinētē. **¶** Hoc celū.
h terra. h aer. h mare. h cū oibz q i eis sūt
cōplere nō cessant. **¶** Hoc etiā circūit⁹ tpm
p quattuor tpa anni: innouando z renouan-
do oia qlibet anno p̄tinue mīstrant. **¶** Lo-
gita g hō. qz h instituit: qz istud p̄cepit
nature vt sic vnanimē tibi fuiat. **¶** Benefi-
ciū sentis. et h negare non potes. **¶** Quare g
datorē tāti bñficiū nō cognosces? **¶** Om hoc
datū nō ē tuū debitū: s. alienū beneficium
¶ Nū tu nō accepisti ea q habes a teipso. g
nec alie res q seruiunt tibi acceperunt il-
la q habent a seipis. qz tunc eēt maiores
qz tu. **¶** Hec etiā a te acceperunt. **¶** Sed cuz
tu accipis seruitiū eaz rerū. et p̄tinue acci-
pis bñficiū earū. et nō dedisti rebz id qd
habēt: et p qd seruiunt tibi: nec o: dinast

obl'gat' deo
ple' r' aliq.
E' nō fecit
ias nec p
ordinant
is. z ppter
si ppter ne
nōū hōis.
deus dicit
z qd qd ha
res a cru
er hōiem
cit eis qd
inde p̄z
illigatē cū
p ipia. qd
p̄d habet.
eatur: et
cepit: et
o' g oia fa
litate. et
ur et rec.
r ipō hō
r codē. z
scere se
id alia
firco
ariari
illmū
t vniuz
cepisse
p̄cie ac/
cepit
cepit/
me le ba
ognosce/
i. sicut hō
i. Accipit
cepisti hō ac/
accipit p̄tia
ceptori
et dona
f. dato
m. s. de
ture do/
recipere
gano na
qui dat
luntarie
recipit
nō p̄t eē
deus dicit

Ti. xxvii

¶ Oia ser-
uiūt cor-
pi hōis

Titulus. xxviii. et. xcix

ipsas res vt seruiret tibi: cū sp accipis seruitiū ab eis. ḡ obligatus es p illo beneficio suscepto. sed nō obligaris ipis rebz q̄ tibi seruiunt. qz licet tibi seruiant: non tū libere: sed quodāmodo coacte. Ergo alii cui alteri obligaris: nō alicui inferiori. ḡ alicui superiori: q̄ oēs res tibi seruire facit Pulcrū ḡ tibi dedit: q̄ tibi hoc torū dedit Pulcrū ḡ illi obligaris: et teneris illi re gratiari: q̄ tibi intantū dare voluit. Unde omīs creatura clamat tibi: accipe: redde. accipe beneficiū. accipe seruitiū. redde debitū. Celū dicit: **D**inistro tibi lumen in die vt vigiles: tenebras i nocte vt dormias z q̄scas. ego ad tuā recreationē facio tpm innouatōes ac mutatiōes. s. temperamētū veris: seruoze estatis: plenitudinē autumnī: et frig⁹ hyemis. ego vario dies z noctes. nūc breues: nūc lōgas: vt varietas tollat fastidiū: z ordo faciat delectamētū. **A**er dicit: **C**ōmunico tibi flaturū vitalē: et mitto tibi ad tuū obsequiūz omne gen⁹ auū. **A**qua dicit: **P**otū tibi p̄ beos: sordes tuas purgo. rigo sicca et arida: et ad tuū cibū mīstro diuersa genera pisciū. **T**erra dicit: **E**go te porto. ego te nutrio. pane p̄orto. vino te letifico. oīm genēz fructibz oblecto. diuersis aialibus mēsam tuā repleo. **M**ūdus totus dicit: **V**ide quō te amauit q̄ p̄pter te fecit me seruire tibi. qz fact⁹ sum p̄pter te: vt et tu fuis illi q̄ fecit me: z tenet me p̄pter te. z te p̄pter se. **S**i sentis bñficiū: redde debitū. **E**cce ḡ qliter oīa que sunt in mūdo seruiunt experimētaliter homī: et sunt ad bonum hominis ex parte corpis.

Qz etiā sunt ad bonū hoīs oīa q̄ntuz ad aiām. qz vel sunt ad gaudiū vel ad doctrinā.

Titulus. xxviii.

Non autē totus iste mūd⁹ vniuersus solū ē ad seruitiū hoīs z obsequiū q̄stū ad corp⁹. imo mag⁹ est ad aiām. qz nō est aliq̄ creatura q̄ntūcunqz modica q̄n hō possit extrahere ab ipa aliquā doctrināz vlt̄ documētū vlt̄ aliq̄d bonū: **U**n̄ omnes creature sunt vel ad gaudiūz hoīs vel ad doctrinā. **E**t p̄mo videam⁹ qliter oēs sūt ad gaudiū hoīs. **U**n̄ dicitū ē qz solus hō

gaudet z pōt gaudere de his que hz. z de his que habent alie creature. et quia alie creature nō p̄nt gaudere de his q̄ habēt. qz gaudiū oritur ex eo: qz aliq̄ res cognoscit se h̄re id qd hz. et qz solus hō cognoscit se h̄re id qd hz. z etiā scit illud qd habent alie creature: ideo hō pōt gaudere de se z de alijs creaturis. et torū gaudiū hominis est: qz alie creature habēt id qd habent ad gaudiū hoīs. z ipse nullū gaudiū habēt de his q̄ habent. sed totū gaudiū qd qlibet res deberet h̄re de his q̄ habet: et de sua pulchritudine sol⁹ hō habet. quia solus homo cognoscit ipas res h̄re id quod habent. et gaudet. qz habēt id quod habent. maxime quia cognoscit q̄ illa que habent: habent p̄ ipso. **E**t idō quia homo gaudet de his que habet ipse in seipso. sic etiam gaudet de his que alie creature habent pro ipso. **U**erbi gratia. **T**otum gaudiū quod deberet habere aqua de sua claritate et pulchritudine. homo habet. et totum quod deberet habere rosa: que est pulcherrimus flōz: homo habet. et totum gaudiū quod deberet habere sol de sua luce et nobilitate: solus homo habet. **E**t simile est de stellis. **E**t sic patet qz omēs creature quicqd sunt et habent: ad gaudiū hominis habent: z non ad gaudiū p̄prium.

Maior declaratio gaudiū.

Titulus. xcix.

Item adhuc euident⁹ patet z potest declarari: quō omīs creature sunt ad gaudiū hoīs. imo nullū gaudiū h̄ret hō: nisi essent inferiores creature. et eo qz nō cognosceret se eē nobilēz et excellentē creaturā. neqz cognosceret se ipm. **N**ā dū hō cōpar seipm ad alias creaturas inferiores: tūc cognoscit se esse nobiliorē creaturā. et suā naturā esse digniorem z meliorē oīm aliaz rerū. **I**ta qz alie creature faciūt videri et apparere nobilitatē nature hūane. sicut subditi: milites z barones faciunt apparere nobilitatē regis. et tūc hō gaudet. qz hz pulchriorē et digniorē naturā sup oēs alias creaturas. z gaudet qz sibi plus datū est q̄ omnib⁹ alijs creaturis. et qz sua natura exaltata est sup elemēta: super lapides z arbores.

Ti. xcv

Dia sūt ad gaudiū hoīs

et sup oīa bruta. et de hō habz magnū gaudiū: et maxime qū videt se tantū esse dilectū p omnibz creaturis a suo ditorz: qui sola sua volūtatē et benignitatē et bonitatē fecit hominē talem: et voluit omnibus alijs pferri. **I**sta omnia nō cogitaret homo: nisi essent alie creature inferiores. qz respiciendo alias creaturas: tunc hō mo se cōparat ad illas: et videt q ille multo minus acceperūt q̄ ip̄e. et sic cōparando hominē ad omnes: et hominē ad quālibet p se. **S**i ergo homo vult hēre gaudiū de his que habet: et q̄ data sunt sibi. comparare se debet ad inferiores creaturas: et tunc videbit seipm et cognoscat seipm et dignitates suam. nec aliter poterit seipm cognoscere. **Q**ū ei cōparat staturaz sui corpis ad staturā alioz aialiu: tūc cognoscat suā dignitatē et nobilitatē. **Q**uia aialia respiciūt semp terrā: et habēt facies semp versus terrā. homo autē respicit celum: et habet caput et faciē semp ad celū. et aialia habent staturā curuā. et hō habz staturam rectā. **E**t dum homo etiā videt quomō cetera aialia ambulant. et qualiter ip̄e ambulat. videt differētiā magnā. et dum etiā comparat pulchritudinez faciei sue ad pulchritudinem alioz animalium. et pedes ad pedes. et manū suas ad membra alioz animaliu. tunc certe hō mo cognoscat suam nobilitatē et multuz gaudet: et reputat se ex hoc solū esse diuitem. qz cognoscat q̄ conditor oim creaturarū. sibi tantā voluit conferre dignitatē et excellentiā p omnibz alijs creaturis. maxime qz voluit ipm facere creaturā rationalem. et alias creaturas irracionales et bruta. et qz voluit ei conferre liberū arbitrium: et nō alijs creaturis: q̄ omēs sunt serue respectu homis. et dū etiā voluit homini dare imaginē suam: et nō alijs creaturis. et istam dignitatē et p̄rogatiuaz cognoscat se habere homo sup alias creaturas ad quas se cōparat. **E**t sic apparet: q̄ alie creature sunt omēs ad gaudiū hominis. qz p ipas cognoscat seipm. et hoc ē maximum bonū homis cognoscere seipm. et maximū malū homis ignorare seipm. **I**tem etiā res inferi oēs homie sunt ad magnam doctrinā et cognitionē homis.

Unde p aialia bruta cogit: q̄ suuz vltimum ac finale et verū bonū: nō p̄sistit in istis rebz corpilibz et insensibilibz ac i delectamētis corpis. sic in bibēdo: comedēdo tu ruriādo. qz ista oīa cōcitant etiā bestijs. ideo arguit hō: q̄ debet hēre alia bona: q̄ nō pueniunt aialibz sicut ip̄e hō excedit alia aialia. **E**t ideo cognoscat q̄ suavltima felicitas nō p̄sistit in istis rebz corpilibz: q̄bus etiā vtunt bestie. **E**t si aialia nō essent: forte crederet q̄ non essent maiora alia bona p ip̄o: sed solū ista. et ideo istam cognitionē habet ppter aialia. **U**lteri⁹ nō est aliqua creatura: a qua hō nō possit extrahere aliquā doctrinā aut aliquod exemplum ad suū bonū et ad suā vtilitatē. **E**t sic omnia vel sunt ad bonuz corpis. vel anime: vel vtriusqz simul. **P**rererea iam declaratū est in scala nature: q̄ cōposita ē ex omnibz creaturis. q̄liter hō ascendit in cognitionē sui creatoris: et acq̄rit magnā scientiā de deo. ita q̄ omēs creature intendant homi ad acq̄rendū verā scientiam homini necessariā: vt declaratū ē. **E**t non solū hoc: sed etiam plures alias sciētias q̄ nō sunt necessarie simplr: sed i illis p̄ hō delectari. sicut sunt geometria: arithmetica: musica: astrologia: phia natural et metaphisica: q̄ oēs or̄te sunt a creaturis. **C**ludamus ḡiterū ex dictis: q̄ oīa q̄ sunt in mundo: facta sunt ppter homiem. et q̄ nulla creatura inferior homie est ppter se ipam: nec ad bonū sui ipsi: sed ppter hominē: et ad seruendū corp̄i vel aīe videli: ceterū ad necessitatē vel ad vtilitatē seu ad iuuamē siue p̄solutionē sine gaudiū: aut doctrinā et exemplū. **S**equit̄ ḡ q̄ hō obligatus deo p oibz his et p toto mundo. qz ppter ipm fact⁹ est. **V**erissima ḡ et realis obligatio hoīs est ad deū. et illa scripta est in oibz creaturis. et ista obligatio ē p̄mū ligamē et vinculū quo hō ligat̄ cum deo: **S**ic ergo creature ligant̄ cū homie. qz sunt ppter hoīem. et exinde hō ligatur cū deo p talem obligationē. qz accepit ab eo: et sic factus est debitor.

De conditionibz et circūstātibus et modis istius obligationis. et p̄mo de magnitudine obligationis.

Titulus. c.

Supra
ti. i.

Cōclu
dit oīa
eē ppter
hoīem

Qualit
hō p̄t li
bi gau
diū acq̄
rere.

patet et po
ns creature
āmo nullā
virescent
e et nobilit
molceret se
d alia cre
ta esse no
esse dignio
ta q̄ alie
ere nobili
ie: mlieres
obilitatē re
lebriorē et
creaturas
q̄ omnibz
tra exaltat
a et ab oīs